

УДК 37:141(477)(092)

Віктор САВЕЛЬЄВ, Світлана ПОВТОРЕВА

ОСТАННЯ КОНФЕРЕНЦІЯ М. М. ВЕРНІКОВА НА ЛЬВІВЩИНІ І ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Ця Міжнародна наукова конференція «Степан Балей. Філософські і культурологічні погляди в контексті сучасної світоглядної динаміки українського суспільства» відбулася 20–21 травня 2010 р. у Прикарпатському інституті ім. Грушевського МАУП. Нагодою проведення цієї акції стала знаменна дата – 125-річчя з дня народження видатного українського і польського філософа, психолога і педагога Степана Балея, який народився 4 лютого 1885 року на Тернопільщині у містечку Великі Бірки.

Ключові слова: С. Балей, М. Верніков, Львівсько-варшавська філософська школа.

Довгий час діяльність цього мислителя замовчувалася з різних причин, їх слід шукати у політичних подіях, на тлі яких проходило життя тогочасних українців. Певні обставини спричинили відсутність належної уваги до його постаті і тоді, коли він пішов з життя (1952 р.). Степан Балей – учень і послідовник Казимира Твардовського, відомого в усьому світі очільника Львівсько-варшавської філософської школи, яка належить до неопозитивістського

напряму. Він єдиний українець в середовищі цієї школи. Водночас слід відзначити, що його дослідницький інтерес виходив за межі тієї сфери, в якій працювали представники Львівсько-варшавської філософської школи. Його дослідження сягали тих ділянок, де раціоналістичні методи і раціоналізм як такий недостатньо ефективні, оскільки йдеться про психологію, педагогіку, літературознавство. В творчості С. Балея знаходимо такі думки і прозріння, які нині відповідають найсучаснішим напрямам гуманітарного пізнання.

С. Балея працював у навчальних закладах Тернополя, Львова і Варшави. Йому відмовили щодо роботи у Львівському університеті на тій підставі, що він брав участь у діяльності Українського Вільного Університету, яку переслідувала польська влада. Згодом вчений отримав місце професора у Варшавському університеті, де і працював до кінця життя.

Він написав чимало оригінальних праць з філософії позитивістського спрямування, з вікової і гендерної психології, логіки, педагогіки. Надзвичайно цікавими є його психоаналітичні дослідження творчості Т. Шевченка, С. Жеромського, Ю. Словацького та ін. видатних людей. Поєднавши здобутки неопозитивізму і найновіші досягнення психологічної науки, С. Балея зміг глибоко проникнути у витоки творчості і пояснити багато з того, що ніяк не вкладалося в рамки традиційних уявлень про взаємозв'язок життя митця і його творчої діяльності.

Довгий час твори С. Балея були відомі лише окремим, ліченим представникам української науки. Однак ситуація докорінно змінилася, коли його праці потрапили до М.М. Вернікова, першопрохідця українських студій з діяльності Львівсько-варшавської філософської школи. 14 вересня 2011 року після тяжкої хвороби заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент УАПН, доктор філософських наук, професор, зав. кафедри культурології Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова, президент Львівської філософської спілки «Cogito» пішов з життя. Він замислив величну справу – багатомне видання праць С. Балея. Встиг опубліковані два томи праць. У перший том (Балея С. Повне зібрання творів у 5 т. і 2 кн. – Львів–Одеса: ИФЛИС ЛФС «Cogito», 2001. – Т. 1. – 487 с.) увійшли роботи, написані українською мовою; видавці зберегли особливості тогочасної стилістики і правопису, не перекладаючи тексти сучасною українською мовою. В другому томі (Балея С. Повне зібрання творів у 5 т. і 2 кн. – Львів: Вид-во Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – Т.2. – 511 с.) містяться праці, які вчений створив польською мовою. Більшість перекладів з польської українською належить М.М. Вернікову, однак у підготовці обох видань взяли активну участь інші фахівці з гуманітарних галузей знань.

Хочеться згадати, як проходила ця остання зустріч фахівців, присвячена С. Балею, організатором якої востаннє був Марат Миколайович Верніков.

Конференція відбувалася протягом двох днів. У перший день дирекція, представники гуманітарних кафедр Прикарпатського інституту ім. М. Грушевського МАУП вітали гостей, кожен з яких отримав програму і був ознайомлений із заходами, які планували здійснити організатори. Академік М.М. Верніков приїхав з Одеси спеціально для того, щоб керувати організацією конференції. Його супроводжувала дружина, фахівець з іноземних мов, соратниця свого чоловіка у важкій і почесній праці відновлення спадщини С. Балає і повернення його здобутків українській культурі. В конференції взяла участь вихованка М.М. Вернікова, роботою якої він керував протягом її навчання в докторантурі Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова, доктор філософії Е. Муха-Шаєк з Познані (Польща). Серед гостей були доценти, кандидати наук, аспіранти з Полтави (М.О. Антонєць, О.Б. Киричок, Г.В. Подлесна), Дніпропетровська (О.В. Рошка), Києва (О. Гончаренко, М.В. Грищук, К. Усачова), Тернополя (Н.Й. Міщук, Н.М. Петрова, О.В. Соболевська), Рівного (А. Залужна, Т.А. Коберська, М. Матюх, О.П. Наконечна, С.Я. Українець).

Активною участю у роботі конференції відзначилися науковці м. Львова з Національного університету «Львівська політехніка» (Н.Я. Саноцька, М.М. Одарченко, В.Л. Петрушенко, С.М. Повторєва, О.Ю. Чурсинова, Ю.Г. Шадських), Львівського лісотехнічного університету (С.Л. Шлемкевич), Академії зооветеринарної медицини (О.В. Огірко), Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Л.О. Мазур).

Вчені і викладачі кафедр фундаментальної підготовки (С.А. Гутверт, В.В. Дмитренко, Л.О. Лобик, В.П. Савельєв), психології (І.А. Бруханський, Е.Ф. Єленевський, І.В. Огірко) виконували ряд функцій для забезпечення належної організації конференції і водночас виступили з цікавими доповідями, в яких розглядалися і аналізувалися соціологічні ідеї С. Балає, його психологічні концепції, аксіологічні аспекти в структурі духовної діяльності української спільноти тощо.

Всіляко сприяли успішному проведенню засідань представники керівництва і наукової частини Прикарпатського інституту ім. М. Грушевського МАУП. Співголовою конференції (поруч з М.М. Верніковим) був виконавчий директор інституту, доктор економічних наук, професор В.О. Матюхін. Значну допомогу надали начальник навчального бюро управління, доктор філософії О.В. Кобзєва і завідувач бюро наукової роботи Ю.О. Шульжик. Доктор філософії в галузі права О.О. Лобик готувала програму конференції і виконала свою роботу дуже якісно.

Робота конференції відбувалася напружено і цікаво. Вступне слово і доповідь академіка М.М. Вернікова, в яких він докладно оповів про життєвий і творчий шлях С. Балає, дали змогу всім присутнім увійти в атмосферу

творчості, напруженої наукової думки видатного українського мислителя. Пізніше виступили інші учасники. В дискусіях, які виникали після доповідей, обговорювалися найбільш гострі питання сучасного пізнання і духовного стану українського суспільства.

Під час ланчу всі учасники конференції спілкувалися в неформальному, демократичному стилі, посадовці і рядові викладачі та науковці почувалися цілком рівноправними. В атмосфері сердечності, довіри і творчого пошуку завершився перший день міжнародної наукової конференції.

На другий день відбулася подорож до місць, пов'язаних з життям і творчістю С. Балея. Кілька учасників конференції на чолі з М.М. Верніковим вирушили у подорож – поклонитися видатному мислителю. Найпершим пунктом відвідин були Великі Бірки – селище, в якому народився вчений, де він закінчив чотирикласну початкову школу. Там вчителювала його мати, а сім'я жила в приміщенні місцевої школи.

Ми відшукали гімназію третього рівня акредитації, яка нині носить ім'я свого видатного земляка С. Балея. На її фасаді знаходиться меморіальна дошка з його барельєфом. Нас зустріла заступник директора гімназії, кандидат філологічних наук Л.Н. Радьо. Вона запросила нашу делегацію до кабінету директора і подарувала видання та інші матеріали, в яких місцевими ентузіастами і учнями гімназії здійснювалися розвідки з життя і творчості С. Балея. М.М. Верніков подарував колективу школи примірники Повного зібрання праць С. Балея з пам'ятними присвяченнями і підписами всіх присутніх делегатів конференції. Після цього М.М. Верніков і В.П. Савельєв виступили перед учнями і вчителями школи, яких зібралось понад 300 осіб. У великому залі, прикрашеному вишивками, під портретом Кобзаря М.М. Верніков натхненно розповідав про С. Балея, відчуваючи розчуленення від перебування на тій землі, якою колись ступав своїми маленькими ніжками юний Степан.

Далі ми пішли до будівлі, в якій колись знаходилася школа, де вчителювала мати Степана, жила його сім'я і чотири роки вчився майбутній науковець. Це доволі акуратний одноповерховий будинок, нині він є приватною власністю. Тут дуже гарно було би влаштувати музей С. Балея, щоб земляки і гості могли знайомитися з його життям і бачити приклад, гідний наслідування.

На балеєвській землі сталася ще одна чудова зустріч. Вчителька гімназії Світлана Петрівна, яка провела нас до старого будинку школи, допомогла відшукати Романа Євгеновича Мацелюха, колишнього голову селищної ради. Це щирий ентузіаст, закоханий у рідний край. Він досліджує історію рідного селища, видає книги, де розповідає про свої краснавічі розвідки. Саме його зусиллями гімназія отримала славне ім'я Степана Балея, одна з вулиць Великих Бірок була названа цим ім'ям. У Тернополі також є вулиця, що носить ім'я С. Балея. Треба було бачити здивування, захоплення, неприховану радість

Романа, коли йому представили М.М. Вернікова. «Ось Ви який! Я стільки чув про Вас, нарешті ми побачилися!» – емоційно вигукнув місцевий краєзнавець.

Протягом кількох годин ми спілкувалися біля школи, де колись вчився С. Бaley. Роману подарували двотомник, від чого він дуже зрадів, адже знав про це видання і давно мріяв його придбати. Обурювався, що працівники школи не одразу повідомили про приїзд таких іменитих гостей. Ми домовилися надалі співпрацювати. На завершення цієї зустрічі краєзнавець запросив учасників конференції до гарно оздобленого, хоча ще не зовсім добудованого місцевого кафе, де нас пригостили дуже смачним обідом.

Наступним пунктом нашої подорожі були відвідини будівлі гімназії, по вул. Коперніка 14, де продовжив своє навчання С. Бaley. Нині це середня школа. Дуже гарний будинок, який чудом вцілів під час Другої світової війни, коли Тернопіль був майже весь зруйнований.

Сповнені вражень, стомлені, але щасливі ми поверталися автобусом у Львів, мріючи про нові зустрічі у Великих Бірках, на чудовій землі Тернопілля, землі Степана Бaley. Був гарний сонячний день. За вікнами автобуса змінювалися прекрасні картини природи. Тепер, коли вже немає з нами Марата Миколайовича Вернікова, ці дні згадуються з особливою гостротою, відчуттям скороминущості часу, відведеного нам у земному бутті.

Виктор Савельев, Светлана Повторева. Последняя конференция М.Н. Верникова на Львовщине и Тернопольщине.

Эта Международная научная конференция «Степан Бaley. Философские и культурологические взгляды в контексте современной мировоззренческой динамики украинского общества» состоялась 20–21 мая 2010 г. в Прикарпатском институте МАУП им. Грушевского. Поводом для проведения этой акции стала знаменательная дата – 125-летие со дня рождения выдающегося украинского и польского философа, психолога и педагога Степана Бaley, родившегося 4 февраля 1885 г. на Тернопольщине в поселке Великие Бирки.

Ключевые слова: С. Бaley, М. Верников, Львовско-варшавская философская школа.

Victor Savelyev, Svetlana Povtoreva. The Last Conference of M. Vernikov in Lviv and Ternopil regiones.

The International Scientific Conference «Stepan Baley. Philosophical and Cultural Views in the Context of the Modern World Outlook Dynamic of the Ukrainian Society» has taken place on May, 20–21, 2010 in Grushevskiy Precarpathian Institute IAMP. It was dedicated to the 125-th anniversary of Stepan Baley's birth,

who is the great Ukrainian and Polish psychologist, philosopher and pedagogue. He was born on February, 4, 1885 in Ternopil region, in the Velyki Birky village.

Keywords: S. Baley, M. Vernikov, Lviv-Warsaw.